

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Желанової Вікторії В'ячеславівни про дисертацію
Костюк Ольги Петрівни «Теоретико-методичні засади формування
естетичної свідомості майбутніх дизайнерів у процесі професійної
підготовки», представлену на здобуття наукового ступеня доктора
педагогічних наук зі спеціальності
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність теми дисертації. Актуальність поданої дисертації зумовлена цивілізаційним поступом суспільства, в якому синтезуються соціально-економічні, виробничі, культуротворчі процеси у напрямі зміцнення ролі особистості, здатної виявляти естетичне ставлення до навколишньої дійсності. Проте виклики сьогодення, пов'язані зі складною політичною ситуацією в нашій країні, змінюють пріоритети у свідомості людей. Найбільш значущими стають безпека й виживання в складних умовах. Тобто, життя по законам прекрасного переміщується на остаточні позиції в ієрархії потреб особистості, що породжує її певну деструкцію. У цьому контексті посилюється необхідність цілеспрямованого формування естетичної свідомості сучасної молоді як важливої умови її духовного розвитку, гармонізації світосприйняття та здатності до осмислення, збереження й творення культурних і духовних смислів. При цьому сприятливим середовищем формування естетичної свідомості здобувачів освіти, зокрема, майбутніх дизайнерів є професійна підготовка у ЗВО, у процесі якої розвиваються їхня естетична культура, творче мислення та ціннісне ставлення до професії. Відтак, зазначені об'єктивні обставини детермінують актуальність дослідження Костюк О. П. у суспільному, науково-теоретичному й практичному вимірах й доводять доцільність обґрунтування й розробки системи формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Подана дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри дизайну і медіавиробництва ДЗ «Луганський національний університет імені

Тараса Шевченка», як складника комплексної наукової теми «Культурологічні та педагогічні проблеми підготовки майбутніх дизайнерів» (державний реєстраційний номер 0117U005555). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (протокол № 3 від 28 жовтня 2022 р.).

Ступінь обґрунтованості, достовірності і наукової новизни основних наукових положень, сформульованих у дисертації, зумовлений сукупністю завдань, що конкретизують мету, що полягає у обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності системи формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки.

Структура дисертаційної роботи є обґрунтованою, логічно побудованою, відповідає сучасним вимогам до такого рівня досліджень і складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (459 найменувань, з них 171 – іноземною мовою) та додатків.

Важливим атрибутивним складником докторської дисертації є концепція дослідження. У поданій роботі вона є синтезом методологічного, що ґрунтується на сучасній багаторівневій методології пізнання явищ, процесів, об'єктів навколишнього світу; науково-теоретичного, що визначає теоретичні засади дослідження, представлені категоріально-понятійним апаратом; технологічного, як інструментально-процесуального підґрунтя формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів концептів.

Суттєвою позицією концепції Костюк О. П. є ідея поліпарадигмальної єдності гуманістичної, культурологічної, науково-мистецької освітніх парадигм та ідея поліпідхідності, що полягає у синтезованій реалізації ідей антропологічного, системного, синергетичного, аксіологічного, особистісно зорієнтованого, середовищного, компетентнісного, діяльнісного, герменевтичного наукових підходів.

Найбільш суттєвими результатами дослідження Костюк О. П. є такі:

-здійснено міждисциплінарний аналіз філософської літератури щодо сутності і змісту естетичної свідомості, взаємозв'язку мистецтва й дизайну як специфічних видів духовно-практичної діяльності, філософської рефлексії дизайну, як проєктної культуротворчої практики; психологічного доробку щодо визначення свідомості як психічного феномену, як цілісної форми емоційно-чуттєвого, образного й ціннісного освоєння дійсності; психолого-педагогічної літератури щодо з'ясування структурних та функціональних особливостей особистості майбутнього дизайнера, як суб'єкта дослідження з урахуванням психолого-педагогічних аспектів формування естетичної свідомості;

-встановлено, що провідну роль у процесі формування естетичної свідомості відіграють емоційно-чуттєве сприйняття, творче й системне мислення, образна та емоційна пам'ять, а також ціннісні орієнтації й мотивація до професійної діяльності, які в сукупності забезпечують формування естетичної свідомості майбутнього дизайнера;

-здійснено парадигмальний аналіз гуманістичної, культурологічної, компетентнісної, науково-мистецької освітніх парадигм та презентовано низку наукових підходів відповідно до усталених рівнів наукової методології;

-визначено сутність естетичної свідомості майбутніх дизайнерів – як інтегративного, системно організованого особистісно-професійного утворення, що синтезує здатність до емоційно-чуттєвого й художньо-ціннісного пізнання дійсності у дизайнерській діяльності;

-обґрунтовано структуру естетичної свідомості майбутніх дизайнерів, що містить ціннісно-мотиваційний, когнітивний, емоційно-перцептивний, діяльнісний й рефлексивний компоненти, взаємодія яких забезпечує естетично зорієнтований професійний та особистісний розвиток фахівця;

-розкрито сутність формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів як цілеспрямованого наскрізного складника процесу професійної підготовки;

- проаналізовано нормативно-правове й освітньо-програмне забезпечення підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 022 «Дизайн», а також навчальну, науково-дослідну й творчу роботу, міжнародну та соціально-гуманітарну діяльність у контексті їх потенціалу щодо наскрізного формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів;

- доведено, що наскрізний процес формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів не потребує обов'язкового виділення окремої дисципліни, оскільки його системність забезпечує координацію цілей, змісту освітніх компонентів, художньо-проектної, практичної, дослідницької й рефлексивної діяльності та міждисциплінарних зв'язків;

- з'ясовано, що неформальна освіта, академічна мобільність, культурно-дозвіллієві й волонтерські ініціативи є добровільними, доступними та варіативними можливостями індивідуальної освітньої траєкторії з визнанням результатів лише там, де це нормативно й освітньо обґрунтовано;

- обґрунтовано та розроблено систему формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки як сукупність ціле-результативного (спрямованість на формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки); теоретико-методологічного (комплекс освітніх парадигм, методологічних підходів, принципів формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки); суб'єкт-суб'єктного (взаємодія учасників освітнього процесу – здобувачів освіти, викладачів, стейкхолдерів – на засадах партнерства й діалогічності); середовищного (вплив на ефективність формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів умов внутрішнього і зовнішнього освітнього середовища ЗВО); змістового (зміст формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки в межах ціннісно-мотиваційного, когнітивного, емоційно-перцептивного, діяльнісного та рефлексивного складників); технологічного (сукупність

технік, форм, методів, етапів формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки) компонентів;

- презентовано структурно-функційну модель системи формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки;

- визначено критеріальний апарат дослідження, представлений ціннісно-мотиваційним, когнітивним, емоційно-перцептивним, діяльнісним критеріями з відповідними показниками за високим, середнім і низьким рівнями та розроблено діагностичний інструментарій, що містить стандартизовані та авторські методики;

- висвітлено логіку експериментальної складової дослідження за усталеними етапами експериментальної роботи (констатувальним, формувальним, контрольним); схарактеризовано, при дотриманні кількісних та якісних показників репрезентативності, експериментальну та контрольну вибірку здобувачів освіти; висвітлено процедуру проведення діагностичних зрізів та впровадження системи впродовж адаптивного, проєктно-творчого та професійно-світоглядного етапів; розкрито логіку верифікації системи формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки;

- визначено перспективні напрями подальших наукових розвідок, які дисертантка пов'язує з удосконаленням й розробленням змісту, технологій, форм і методів професійної підготовки, спрямованих на розвиток цілісної особистості майбутнього дизайнера.

Загальні висновки відповідають поставленим дисертанткою завданням.

Матеріали, подані в додатках, сприяють повноті сприймання основного тексту.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробці та впровадженні в освітню практику професійної підготовки майбутніх дизайнерів розробленого й апробованого навчально-методичного забезпечення, а саме: діагностичного інструментарію (опитувальники

«Ціннісно-світоглядні орієнтації майбутніх дизайнерів у сфері культури, мистецтва та дизайну», «Естетична чутливість», Aesthetic Awareness Tracker, комплексна методика діагностики розуміння естетичних категорій); лабораторного практикуму з дисциплін «Рисунок» і «Живопис» для першого курсу, практикуму герменевтичного спрямування для 2–3 курсів; тематичних модулів «Філософія дизайну та естетичної свідомості», «Світоглядні парадигми та естетико-психологічний інструментарій дизайну», «Основи 3D друку та моделювання»; інтерактивного комплексу практико-орієнтованих занять з кольорознавства; вибіркових освітніх компонентів «Естетика та семантика орнаменту», «Естетична свідомість. Дизайн реклами», «Основи естетики як методологія дизайну»; навчальних і навчально-методичних посібників «Основи естетики як методологія дизайну і образотворчого мистецтва», «Естетична свідомість. Дизайн реклами», «Естетика та семантика орнаменту».

Результати дослідження можуть бути використані у професійній підготовці майбутніх дизайнерів першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю В2 «Дизайн» галузі знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки» у процесі викладання обов'язкових і вибіркових освітніх компонентів, виконання курсових проєктів, проходження практик, підготовки кваліфікаційних робіт, організації неформальної освіти й академічної мобільності, координації науково-дослідної, творчої, міжнародної та соціально-гуманітарної діяльності, розроблення силабусів, робочих програм, методичних рекомендацій і цифрових освітніх ресурсів.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (№ 1/516-1 від 02.06.2026), Запорізького національного університету (№ 01/01-23/415 від 12.03.2025), Криворізького державного педагогічного університету (№ 08-202/3 від 28.03.2025), Черкаського державного технологічного університету (№ 245/03-12/11.9 від 24.02.2026), Національного університету «Львівська

політехніка» (№ 67-01-1234 від 21.05.2026), Університету митної справи та фінансів (№ 10-28/01/289 від 21.04.2026).

Повнота відображення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих автором дисертації працях. Аналіз публікацій Костюк О. П. засвідчив їхню відповідність вимогам до оприлюднення результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук. Результати дослідження висвітлено у 88 працях, серед яких: 3 у розділах колективних монографій (1 у співавторстві); 3 у навчальних і навчально-методичних посібниках (3 у співавторстві); 16 статей у наукових фахових виданнях України (1 у співавторстві); 1 стаття у виданні, включеному до Web of Science (у співавторстві); 3 статті у виданнях, включених до Scopus (усі у співавторстві); 5 у 40 працях інших зарубіжних видань (2 у співавторстві); 57 публікацій апробаційного характеру – статті і тези у збірниках матеріалів конференцій (26 у співавторстві). Загалом 51 працю опубліковано одноосібно, 37 – у співавторстві.

Відповідність змісту реферату й основних положень дисертації. Головні положення дисертаційної роботи повно висвітлені у рефераті, зміст якого дозволяє зрозуміти основні ідеї виконаного дослідження. Зміст реферату ідентичний з основними положеннями дисертації. Недотримання академічної доброчесності не виявлено, що констатовано в довідці Taras Shevchenko National University of Luhansk про комп'ютерну перевірку на відсоток збігів (перевірка здійснена в системі «StrikePlagiarism»).

Таким чином, позитивно оцінюючи дисертацію Костюк О. П. на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, вважаємо за доцільне висловити певні зауваження та побажання, що вимагають уточнень та пояснень.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

1. Беручи до уваги усталену позицію, що розвиток естетичної свідомості, з одного боку передбачає опанування композиційного мислення, візуальної культури, мистецьких традицій, закономірностей роботи з

формою, кольором і простором, а з іншого – упевнене використання 3D-моделювання, імерсивних технологій та програмного забезпечення, вважаємо, що в дисертації варто було б більш докладно висвітлити питання балансу художньо-естетичного і цифрового складників професійної підготовки майбутніх дизайнерів й більш докладно показати, за яких педагогічних умов цифрові інструменти сприяють поглибленню естетичного досвіду, не підмінюючи художню фундаментальність дизайн-освіти.

2. Маємо констатувати, що практичну вагомість поданої дисертаційної роботи посилює розроблення методичних рекомендацій для викладачів закладів вищої освіти щодо поетапного формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів, зміст яких містив би приклади навчально-творчих завдань, алгоритми організації естетичної рефлексії, критерії оцінювання студентських проєктів та адаптаційний потенціал запропонованої системи до різних дизайнерських спеціалізацій.

3. На нашу думку, дисертантці доцільно було б зробити акцент на взаємозв'язку формування естетичної свідомості з розвитком індивідуального творчого стилю майбутнього дизайнера, оскільки аспект досліджуваної проблеми, пов'язаний із співвідношенням технологічної підготовленості здобувача освіти зі становленням його авторської образної мови, власної естетичної позиції, стилістичної впізнаваності залишився висвітленим дещо поверхово.

4. Ураховуючи, що сучасна професійна діяльність дизайнера характеризується швидкою зміною професійних ролей, поширенням фрілансу та віддаленої співпраці, роботою у кросфункціональних командах, у роботі доцільно було б деталізувати питання, яким чином запропонована система може адаптуватися до зазначених варіантів професійної зайнятості та сприяти збереженню ціннісно-естетичних орієнтирів майбутнього дизайнера в умовах комерційних обмежень, стислих термінів і мінливих вимог замовника.

5. На нашу думку, з урахування термінологічної насиченості роботи, варто було б у додатку дисертації представити глосарій ключових понять дослідження.

Висловлені зауваження носять рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Костюк О. П.

Загальний висновок. Дисертаційна робота на тему «Теоретико-методичні засади формування естетичної свідомості майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки» є самостійною, завершеною й актуальною працею, яка має вагомe теоретичне та прикладне значення для теорії і методики професійної освіти й відповідає Наказу МОН України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно Наказу МОН України від 31.05.2019 р. №759) і Постанові Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами, внесеними згідно Постанови Кабінету Міністрів України №341 від 21.03.2022 р.), а її авторка Костюк Олена Петрівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
освітології та психолого-педагогічних наук
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка

В

Вікторія ЖЕЛАНОВА

